CEASUL LUI JOHN BARTINE

- Istorisirea unui medic -

de Ambrose Bierce

— Ora exactă? Dumnezeule mare, prietene, de ce insişti? S-ar putea crede... dar n-are importanţă. Este evident, ora de culcare - nu-i suficient? Dar dacă trebuie neapărat să-ţi potriveşti ceasul, poftim, ia-l pe-al meu şi vezi singur!

Zicînd acestea, îşi desprinse ceasul - o piesă foarte veche şi grea - din lanţ şi mi-1 întinse. Întorcîndu-se, traversă apoi camera se opri in faţa unui raft de cărţi, cărora începu să le examineze cotorul. Agitaţia sa şi semnele unei tulburări adînci m-au surprins; nu le puteam ghici cîtuşi de puţin motivul. Potrivindu-mi ceasul după al său, m-am dus la el şi i-am mulţumit.

Am observat că, în timp ce-şi prindea la loc ceasornicul, mîinile-i tremurau. Cu un tact pentru care mă felicitam, am păşit nepăsător spre bar şi mi-am turnat puţin coniac şi apă; apoi cerîndu-i iertare pentru neglijenţă, l-am invitat şi pe el, după care mi-am reluat locul lîngă cămin, lăsîndu-1 să se servească singur, după cum ne era obiceiul.

Acest incident ciudat s-a petrecut în apartamentul meu, unde John Bartine îşi petrecuse seara. Cinasem împreună, venisem acasă cu o trăsură - cu alte cuvinte, totul se petrecuse la modul cel mai prozaic cu putinţă. Iată de ce nu puteam

În ruptul capului să înţeleg ce-i venise să tulbure ordinea firească a lucrurilor şi să se dea în spectacol printr-o izbucnire ce nu părea să aibă alt scop decît propriul său amuzament. Cu cît mă gîndeam mai mult la acest lucru în timp ce darurile strălucitei sale conversaţii se recomandau lipsei mele de atenţie, cu atît deveneam mai curios şi nu mi-a fost, bineînţeles, greu să mă conving că numai grija prietenească mă îmboldea. Aşa ne mascăm de obicei curiozitatea, pentru a nu stîrni resentimente. Am întrerupt deci cu brutalitate una din cele mai frumoase fraze ale ignoratului său monolog:

— John Bartine, te rog din suflet să mă ierţi dacă greşesc, dar în neştiinţa mea nu-ţi pot da dreptul să te faci praf, numai pentru ca te-am întrebat cît e ceasul. Nu găsesc că e cazul să manifeşti o misterioasă repulsie de a-ţi privi propriul ceas şi să-ţi exteriorizezi în prezenţa mea, fără nici o explicaţie, nişte sentimente dureroase, pe care nu le înţeleg şi care nu mă privesc deloc.

La acest discurs ridicol, Bartine nu replică imediat, ci rămase privind cu gravitate focul. Temîndu-mă că l-am jignit, tocmai mă pregăteam să-mi cer scuze, dar, privindu-mă calm în ochi, oaspetele meu spuse:

— Dragă prietene, dezinvoltura ta nu ascunde cîtuşi de puţin nemaipomenita neruşinare a întrebării. Din fericire, mă hotărîsem deja să-ţi spun ceea ce doreşti să afli şi dovada că nu eşti vrednic să asculţi nu mă face să mă răzgîndesc. Acordă-mi deci atenţia ta şi vei afla toată povestea.

Acest ceas a aparţinut strămoşilor mei vreme de trei generaţii. Primul proprietar, străbunicul meu, Bramwell Olcott Bartine, pentru care a fost executat, era un fermier bogat din Virginia colonială şi un conservator aprig, cum altul nici c-a fost, trimiţînd în nopţile de veghe tot felul de anateme pe capul domnului Washington şi născocind mereu alte mijloace de a-1 ajuta şi încuraja pe bunul rege George. Într-o zi acest brav gentleman a avut marele nenoroc de a săvîrşi în sprijinul cauzei sale un serviciu de importanţă

capitală, a cărui legitimitate nu a fost recunoscută de cei ce i-au suferit ponoasele. Nu contează ce anume, dar o urmare de mai mică importanță a fost arestarea într-o noapte a ilustrului meu înaintaş în propria sa casă de către un grup al rebelilor lui Washington. I s-a îngăduit să-şi ia rămas bun de la familia sa scăldată în lacrimi şi apoi l-au escortat în întunericul nopții ce l-a înghițit pentru totdeauna. Nu s-a găsit nici cel mai mic indiciu cu privire la soarta sa. După război, nici cele mai stăruitoare cercetări nici oferta unor uriaşe sume de bani nu au condus la descoperirea celor ce l-au arestat şi a împrejurărilor dispariției sale. Parcă îl înghițise pămîntul.

Era ceva în atitudinea lui Bartine ce nu trecuse în cuvinte - nu-mi dădeam seama ce anume - dar care m-a făcut să întreb:

— O părere ai dumneata despre această întîmplare, despre justețea ei?

— Părerea mea, se aprinse Bartine, lăsîndu-şi pumnul încleştat pe masă, de parcă s-ar fi găsit într-un local public, jucînd zaruri cu nişte escroci, părerea mea e că a fost vorba de unul din mişeleştile asasinate înfăptuite de acel blestemat trădător de Washington şi de haimanalele lui răsculate.

Se aşternură cîteva clipe de tăcere. Am aşteptat ca Bartine să se liniştească şi apoi l-am întrebat;

— Asta a fost tot?

— Nu a mai fost ceva. La cîteva săptămîni după arestare străbunicului meu, i-au găsit ceasul în fața intrării principale a locuinței sale. Era înfăşurat într-o bucată de hîrtie, pe care era scris numele lui Rupert Bartine, unicul fiu şi bunicul meu. Acel ceas îl port eu acum.

Bartine făcu o pauză. Ochii săi negri, de obicei atît de vii şi neliniştiți erau ațintiți asupra grătarului şi în fiecare pîlpîia o luminiță roşiatică, reflectată de cărbunii încinşi. Părea să fi uitat de mine. Trosnetul crengilor unui copac biciuit de vînt, din fața unei ferestre, aproape simultan, un răpăit de ploaie în geam, mă aduseră la realitate. Afară se inscase o furtună, vestită de o singură rafală de vînt şi, după cîteva clipe, se putu auzi plescăitul monoton al apei pe caldarîm. Nu ştiu de ce am pomenit acest incidcnt. Îmi părea să aibă o anume semnificație în desfăşurarea evenimentelor, pe care nu mai sînt în stare acum a o distinge cu claritate. În orice caz, zbuciumul naturii adăugase o notă gravă, dacă nu chiar solemnă. Bartine reluă:

— Am un sentiment ciudat față de acest ceas, un fel de afecțiune. Îmi place să-1 port deşi, în parte, din cauza greutății sale, în parte, dintr-un motiv inexplicabil, rareori o fac. Motivul este următorul: în fiecare seară cînd îl am la mine, simt o dorință ciudată să-1 deschid şi să-1 privesc, chiar dacă nu mă interesează deloc cît e ora. Dacă cedez acestui impuls în momentul cînd privirea îmi cade pe cadran, mă cuprinde o teamă misterioasă, am sentimentul că în clipa următoare se va întîmpla o nenorocire. Senzația devine tot mai insuportabilă, pe măsură ce se apropie ora unsprezece - după acest ceas, indiferent cît e ora cu adevărat. După ce limbile au trecut de unsprezece, dorința de a-1 privi dispare: îmi devine cu totul indiferent. Pot să-1 consult oricît de des, fără să simt o emoție mai puternică decît a ta, privindu-ți propriul ceas. Fireşte, m-am educat în aşa fel, încît să nu mă mai uit la ceas seara, înainte de ora unsprezece. Nimic nu mă poate determina s-o fac. Iată de ce insistența ta astă-seară m-a tulburat puțin. Simțeam ceea

ce trebuie să simtă opiomanul cînd setea după iadul său particular se bucură de prilej favorabil şi de încurajare.

Asta-i povestea şi ţi-am spus-o în interesul ştiinţei tale grozave, dar dacă într-una din serile umătoare mă vei mai vedea purtînd acest ceas blestemat şi vei avea strălucita idee de-a mă întreba cît e ora, să nu te superi de te voi face să săruţi podelele.

Umorul său nu mă amuză. Observasem că în timp ce-mi împărtăşea obsesia sa, era din nou oarecum tulburat. Îşi încheiase spusele cu un zîmbet sinistru, iar ochii oglindeau ceva mai mult decît obişnuita lor nelinişte. Rătăceau fără noimă dintr-un colţ în altul al camerei si parcă desluşeam în ei o expresie sălbatică, aşa cum au bolnavii mintali. Poate acesta nu era decît rodul imaginaţiei mele, dar oricum, mă convinsesem acum că prietenul meu suferea de una din cele mai neobişnuite şi interesante monomanii. Fără să pierd nimic din grija afectuoasă ce-o simţeam pentru el ca prieten - cel puţin aşa cred - am început să-1 privesc ca pe un pacient care-mi oferea posibilitatea unui studiu profitabil. Şi de ce nu? Nu-şi expusese el însuşi cazul în interesul ştiinţei? Ah, bietul om, servea ştiinţa mai mult decît ştia, căci nu numai povestea, ci el însuşi sta mărturie. Doream să-1 vindec, desigur, dar, mai întîi, aveam să fac un mic experiment psihologic - nu, experimentul însuşi urma să fie un pas spre vindecare.

— A fost o dovadă de sinceritate şi prietenie din partea ta, Bartine i-am spus cu căldură în glas, şi sînt mîndru de încrederea ta. Povestea e destul de stranie, într-adevăr. Nu vrei să-mi mai arăţi puţin ceasul?

Şi-l desprinse de la vestă, cu lanţ cu tot, şi mi-1 întinse, fără un cuvînt. Avea un capac gros, din aur, cu o ornamentaţie bizară. I-am privit cadranul şi am observat că era aproape ora douăsprezece. Deschizîndu-i capacul din spate, am făcut interesantă descoperire că mai avea un capac interior, din fildeş, pe care era pictat un portret miniatural, în maniera delicată şi meşteşugită, la modă în secolul al optsprezecelea.

— Cerule! exclamai simţind o intensă desfătare artistică, cine ţi l-a făcut? Credeam că arta miniaturii pe fildeş s-a pierdut.

— Nu e portretul meu, răspunse el cu un zîmbet grav, ci al ilustrului meu străbunic, regretatul Bramwell Olcott Bartine, Esquire, din Virginia. Pe vremea aceea era mai tînăr, cam de vîrsta mea, de fapt. Se spune că-i semăn, găseşti?

— Dacă-i semeni? Te cred! De n-ar fi costumul, pe care mi-am închipuit că l-ai îmbrăcat din respect pentru artă - sau pentru *vraisemblance*[1], ca să zicem aşa - şi fără mustaţă portretul îţi seamănă leit, în fiecare trăsătură, linie sau expresie.

O vreme nu am mai spus nici unul nimic. Bartine şi-a luat o carte de pe masă şi a început să citească. Afară se auzea plescăitul neîncetat al ploii. Din cînd în cînd, răsunau paşi grăbiţi pe trotuar, iar alteori, un pas mai rar şi mai greu părea să se oprească la uşa mea - vreun poliţist, mă gîndeam, căutînd adăpost sub streaşină. Crengile copacilor băteau insistent în geam, de parcă ar fi cerut să intre. Mi-am amintit foarte bine totul în aceşti ani de viaţă mai înţeleaptă şi mai profundă.

Simţindu-mă neobservat, am luat cheia veche ce atîrna de lanţ şi repede am dat înapoi limbile cu o oră: apoi, închizînd capacul, i-am restituit lui Bartine ceasul şi l-am văzut prinzîndu-şi-l la loc. I-am spus atunci cu

prefăcută nepăsare:

— Parcă ziceai că după ora unsprezece imaginea cadranului nu-ți mai produce nici o impresie. Cum este aproape douăsprezece - după ceasul meu - şi dacă nu te deranjează dorința mea de-a avea o dovadă, poate îți vei arunca acum o privire.

Zîmbi bine dispus, îşi scoase din nou ceasul îl deschise şi în aceeaşi clipă sări în picioare cu un strigăt pe care cerul nu mi-a îngăduit să-1 pot uita. Ochii săi, a căror întunecime era izbitor accentuată de paloarea chipului, erau ațintiți asupra ceasului ținut în mîinile încleştate. Cîteva clipe rămase în această poziție, fără să scoată un sunet; apoi, cu o voce de nerecunoscut, spuse:

— Fii blestemat! E unsprezece fără două minute!

Izbucnirea lui nu m-a găsit nepregătit şi, fără să mă ridic, i-am răspuns destul de calm:

— Te rog să mă ierți; trebuie să fi greşit cînd mi-am potrivit ceasul după al tău.

Bartine închise capacul cu un țăcănit ascuțit şi-şi puse ceasul în buzunar. Se uită la mine, încercînd să zîmbeaseă, dar buza de jos îi tremura şi părea incapabil să deschidă gura. Mîinile-i tremurau şi ele, iar el şi le încleştă, ascunzîndu-le în buzunarelor sacoului. Spiritul său curajos se străduia din răsputeri să supună trupul nevolnic. Efortul era prea mare; începu să se clatine într-o parte şi-n alta, de parcă ar fi fost cuprins de amețeală şi, mai înainte ca eu să sar de pe scaun pentru a-l sprijini, genunchii îi cedară şi se prăbuşi greoi cu fața înainte. Am încercat să-1 ajut să se ridice, dar John Bartine nu se va mai ridica în verii vecilor.

Autopsia nu aduse nici un indiciu; toate organele erau perfect sănătoase. În schimb, cînd cadavrul fu pregătit pentru înhumare, observă că pe grumaz apăruse un cerc subțire, întunecat; cel puțin aşa m-au asigurat diverse persoane care erau de fața, dar eu unul nu pot spune dacă într-adevăr aşa a fost.

După cum nici nu pot impune limite legii eredității. De unde ştiu eu că, în lumea spiritului, un sentiment sau o emoție nu pot supraviețui inimii ce le-a adăpostit, căutînd lăcaş într-o viața înrudită, după mult timp. Sigur, dacă ar fi să emit o ipoteza în cazul lui Bramwell Olcott Bartine, aş spune că, probabil, a fost spînzurat la ora unsprezece noaptea şi că i-au dat răgaz cîteva ore să se pregătească pentru acest eveniment.

Cît despre John Bartine, prietenul meu, pacientul meu timp de cinci minute şi - cerul să mă ierte! - victima mea întru eternitate, nu mai am nimic de spus. A fost înmormîntat şi, odată cu el, şi ceasul, de asta m-am îngrijit personal. Fie ca Domnul să-i odihnească sufletul în ceruri, ca şi pe al înaintaşului său virginian, dacă, într-adevăr, sînt două suflete.